

**Joanna Dziak**

Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej

## **Program Erasmus jako sposób podnoszenia kompetencji bibliotekarzy na przykładzie Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej**

**Streszczenie:** Od 1987 roku Unia Europejska w ramach programu Erasmus wspiera zdobywanie nowych kompetencji i współpracę wyższych uczelni m.in. poprzez finansowanie wymiany studentów i kadry dydaktycznej. Od 2007 r. umożliwiła także bibliotekarzom zatrudnionym w szkołach wyższych odbywanie staży zagranicznych. W artykule zaprezentowano problem wykorzystania programu Erasmus do podnoszenia kwalifikacji zawodowych bibliotekarzy na podstawie doświadczeń pracowników Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej. Wśród uczestników programu Erasmus przeprowadzono ankietę, w której ocenili oni przygotowania i przebieg stażu oraz jego przydatność w rozwoju zawodowym. Analiza wyników ankiety oraz powtórne uczestnictwo części stypendystów w programie świadczy o tym, że jest to interesująca forma poszerzania wiedzy i zdobywania nowych doświadczeń. **Słowa kluczowe:** biblioteka akademicka, bibliotekarz, podnoszenie kwalifikacji zawodowych, program Erasmus, staż zagraniczny.

Jednym z warunków skutecznej działalności zawodowej we współczesnym świecie jest ustawiczne poszerzanie wiedzy i umiejętności zawodowych. Społeczeństwo oparte na wiedzy i informacji wymusza na jednostkach konieczność ciągłej aktualizacji swoich kwalifikacji, a gwałtowny rozwój technologiczny zmusza do nieustannego zdobywania nowych kompetencji. Dla bibliotekarzy, których zadania dotyczą zarówno szeroko pojętej informacji, jak i dynamicznie zmieniającego się społeczeństwa, idea uczenia się przez całe życie ma szczególne znaczenie. Jednym ze sposobów poszerzania wiedzy i wymiany doświadczeń są staże zawodowe w bibliotekach zagranicznych realizowane w ramach programu Erasmus. W celu oceny ich przydatności w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych przeanalizowano wyjazdy pracowników Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej.

Program Erasmus (ang. ERASMUS Programme)<sup>1</sup> został uruchomiony przez Komisję Europejską w 1987 r. jako projekt wymiany studentów oraz międzynarodowej współpracy uczelni wyższych m.in. w zakresie wprowadzania Europejskiego Systemu Transferu Punktów. Nazwa pochodzi od imienia Erazma z Rotterdamu, jednego z czołowych myślicieli renesansu, wybitnego filozofa, teologa, pedagoga i humanisty niderlandzkiego żyjącego na przełomie XV i XVI wieku. Początkowo w programie uczestniczyły kraje starej „dwunastki” Unii Europejskiej, a na początku lat 90- tych dołączyły państwa obszaru EFTA/EOG (Islandia, Lichtenstein, Norwegia i Szwajcaria). W latach 1995-2006 Erasmus wchodził w skład wspólnotowych programów Socrates I<sup>2</sup> i Socrates II<sup>3</sup>. Oprócz wyjazdów studentów kładł nacisk także na wyjazdy nauczycieli oraz nawiązywanie współpracy dydaktycznej uczelni.

Polska bierze w nim udział od roku 1998, ale możliwości wyjazdów dla bibliotekarzy akademickich otworzyły się w roku 2007, gdy Erasmus stał się częścią przedsięwzięcia „Uczenie się przez całe życie” (LLP — the Lifelong Learning Programme)<sup>4</sup>. Główne priorytety tego projektu, oprócz wyjazdów studentów w celu odbycia części studiów lub praktyki oraz wyjazdów nauczycieli akademickich, umożliwiały także pracownikom administracyjnym i innym pracownikom nieprowadzącym zajęć dydaktycznych wyjazdy do zagranicznych szkół wyższych i innych instytucji partnerskich na szkolenia lub w celu doskonalenia umiejętności i kwalifikacji (Staff training mobility). Wyjazdy mogły trwać od 1 do 6 tygodni.

W programie „Uczenie się przez całe życie” brało udział 27 krajów członkowskich Unii Europejskiej, 3 kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego (Islandia, Lichtenstein, Norwegia), Chorwacja i Szwajcaria oraz Turcja (jako kraj kandydujący). Do udziału w Erasmusie uprawnione były uczelnie wyższe, które uzyskały tzw. Kartę Uczelni Erasmusa nadawaną przez Komisję Europejską. Karta uprawniała m.in. do ubiegania się o fundusze na wyjazdy studentów i pracowników uczelni. Pracownicy mogli wyjeżdżać do zagranicznych instytucji, z którymi współpracują zatrudniające ich uczelnie<sup>5</sup>.

Program „Uczenie się przez całe życie” działał do końca 2013 r., a od 1 stycznia 2014 r. wszedł w życie Erasmus+, którego realizację przewidziano do 2020 r. W swoich założeniach nie różni się on od poprzednich programów. Zakłada

---

<sup>1</sup> Decyzja Rady nr 87/327/EEC z 15 czerwca 1987 r. w sprawie przyjęcia *Programu European Action Scheme for the Mobility of University Students (Erasmus)*.

<sup>2</sup> Decyzja nr 819/95/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 14 marca 1995 r. ustanawiająca Wspólnotowy Program Socrates.

<sup>3</sup> Decyzja nr 253/2000/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 24 stycznia 2000 r. ustanawiająca II etap Wspólnotowego Programu Socrates.

<sup>4</sup> Decyzja nr 1720/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z 15 listopada 2006 r. ustanawiająca Program „Uczenie się przez całe życie”.

<sup>5</sup> *Program Uczenie się przez całe życie* [online], 2015 [dostęp: 2015-02-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.llp.org.pl>.

wsparcie mobilności edukacyjnej, współpracę na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk oraz wsparcie reform w obszarze edukacji. Po raz pierwszy wspierane będą inicjatywy związane ze sportem. Grono państw uczestniczących poszerzono o Byłą Jugosłowiańską Republikę Macedonii<sup>6</sup>.

W ramach projektu Erasmus+ pracownicy szkół wyższych mogą wyjeżdżać do instytucji zagranicznych, np. przedsiębiorstw, organizacji, instytucji edukacyjnych, w tym uczelni, w celu doskonalenia umiejętności i kwalifikacji potrzebnych w pracy, wymiany doświadczeń, poszerzania wiedzy (udział w szkoleniu, seminarium, warsztatach z elementami szkolenia, wizyta typu work shadowing itp.). Wyjazdy trwają od 2 dni do 2 miesięcy<sup>7</sup>.

Główne kryteria wyboru uczestników Erasmus to kompetencje językowe oraz doświadczenie zawodowe. Warunkiem wyjazdu jest zaakceptowanie „indywidualnego planu szkolenia” zarówno przez uczelnię delegującą, jak i instytucję przyjmującą. Pracownicy mogą wielokrotnie brać udział w programie, ale pierwszeństwo wyjazdu mają osoby zgłaszające się po raz pierwszy.

Pracownicy Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej w ramach programu Erasmus wyjechali na staże po raz pierwszy w roku 2009 i od tego czasu sukcesywnie poznają europejskie biblioteki. Do końca 2014 r. jako miejsce stażu wybierane były zarówno biblioteki uczelni technicznych, jak i biblioteki uniwersyteckie oraz w jednym przypadku biblioteka narodowa:

## 2009

- Sächsische Landesbibliothek — Staats- und Universitätsbibliothek Dresden, Niemcy
- TU Delft Library, Holandia

## 2010

- Slovenska Narodna Kniznica, Martin, Słowacja
- Library Universidad Carlos III de Madrid, Hiszpania

## 2011

- Vilniaus Universiteto Biblioteka, Litwa

## 2012

- Instituto Politecnico de Viana do Castelo, Portugalia
- University Library KU Louven, Holandia

---

<sup>6</sup> Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1288/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające „Erasmus+”: unijny program na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu.

<sup>7</sup> Erasmus+ [online], 2015 [dostęp: 2015-02-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.erasmusplus.org.pl>.

**2013**

- Biblioteca y Documentación Científica, Universitat Politècnica de Valencia, Hiszpania
- ETH-Bibliothek, Zurich, Szwajcaria

**2014**

- Serviços de Documentação, Instituto Politécnico de Leiria, Portugalia
- Universitätsbibliothek, Technische Universität Berlin, Niemcy
- Library Aarhus University, Dania
- Universitätsbibliothek RWTH Aachen, Niemcy.

Na początku 2015 r. Politechnika Śląska dysponowała listą 188 instytucji z podpisanymi umowami o współpracy, na mocy których na staż w ramach programu Erasmus+ mogą wyjechać kolejni stypendyści.

Dla oceny zrealizowanych stażów przeprowadzono wśród uczestników ankietę (wzór ankiety w załączniku), w której ocenili swoje wyjazdy. W programie uczestniczyło 14 osób, z czego 7 osób dwukrotnie. W ankiecie oceniono 12 wyjazdów.

Głównym źródłem informacji o możliwości uzyskania stypendium Erasmusa była dyrekcja biblioteki (66 %), a poza tym także informacje rozpowszechniane na uczelni oraz w środowisku bibliotekarskim (po 16 %). Biblioteki wybrane jako miejsce stażu były wyszukiwane indywidualnie przez uczestników Erasmusa. Tylko jedna osoba zdecydowała się na wyjazd do biblioteki polecanej przez znajomych. Najważniejsze kryteria wyboru to typ i działalność biblioteki, proponowany program praktyki, kraj oraz koszty dojazdu i pobytu. Nieco mniej ważna okazała się architektura biblioteki, termin wyjazdu oraz zamiar współpracy z konkretnymi specjalistami w wybranej instytucji.

Część formalności bibliotekarze załatwiali samodzielnie. Po wyborze miejsca wysyłali zapytanie o możliwość realizacji stażu. Nie zawsze otrzymywano pozytywną odpowiedź. W niektórych przypadkach wysyłano zapytania do kilku bibliotek, aby można było wybrać najbardziej interesującą ofertę. Bibliotekarze sami także organizowali nocleg i dojazd. W ocenie uczestników zarówno formalności administracyjne, jak i załatwienie spraw socjalno-bytowych było średnio trudne. Zdarzało się jednak, że odmowa była przyczyną zniechęcenia i wycofania się z projektu.

Ważnym aspektem programu Erasmus jest grant otrzymywany na pokrycie wydatków związanych z wyjazdem i pobytem za granicą. Uczestnicy swobodnie mogą decydować o środkach transportu, miejscu i standardzie zakwaterowania, wyżywieniu i innych wydatkach. Dla 3/4 uczestników wysokość grantu była wystarczająca, a dla 1/3 okazała się zbyt mała.

Jednym z obowiązkowych warunków udziału w projekcie jest przedstawienie planu szkolenia. Większość uczestników miała szczegółowy harmonogram po-

bytu, który był przez nich współtworzony i był w dużym stopniu zbieżny z obowiązkami pełnionymi w macierzystej bibliotece. Najbardziej interesującymi zagadnieniami były zasoby elektroniczne, narzędzia wyszukiwawcze stosowane w bibliotece, struktura biblioteki, organizacja i udostępnianie zbiorów, usługi dla czytelników oraz edukacja informacyjna. Średnim zainteresowaniem wyjeżdżających cieszył się system informatyczny, architektura i wyposażenie biblioteki, problemy zarządzania biblioteką i warunki pracy bibliotekarzy, a także problemy gromadzenia i opracowania zbiorów. Najmniejsze zainteresowanie budziła oferta kulturalna biblioteki.

Główną formą stażu było zwiedzanie poszczególnych agend. Połowa uczestników aktywnie uczestniczyła w pracy biblioteki wykonując zlecone czynności. Bibliotekarze z Gliwic brali także udział w zebraniach personelu oraz w szkoleniach tematycznych. W bibliotece wileńskiej staż został zorganizowany w formie tygodniowego spotkania kilkunastu bibliotekarzy z różnych polskich ośrodków. Oprócz biblioteki, która była celem wyjazdu, wszyscy stypendyści odwiedzali także inne interesujące księżnice w regionie.

Jednym z zasadniczych celów programu Erasmus jest nawiązanie kontaktów. Wśród wypowiadających się w ankiecie uczestników nieco ponad połowa w dalszym ciągu podtrzymuje nawiązane podczas stażu znajomości, a wszyscy śledzą działalność odwiedzonej biblioteki. Erasmus to także okazja do poznania innego kraju: 3/4 osób w trakcie stażu uczestniczyło w wydarzeniach kulturalnych, sportowych, wycieczkach krajoznawczych itp.

Wyjazdy realizowane w ramach Erasmus w Bibliotece Głównej Politechniki Śląskiej trwały 1 tydzień i dla nieco ponad połowy uczestników (60%) jest to czas zbyt krótki (dla 40% uczestników jest to odpowiednia długość). W ocenie bibliotekarzy staż w bardzo dużym stopniu spełnił ich oczekiwania i okazał się przydatny w codziennej pracy. Należy dodać, że prawie po wszystkich wyjazdach uczestnicy przygotowywali prezentacje, podczas których omawiali działalność odwiedzanych bibliotek, wyświetlali zdjęcia i dzielili się swoimi doświadczeniami z pozostałymi pracownikami. Spotkania te cieszą się w bibliotece Politechniki Śląskiej niezmiennie dużym zainteresowaniem.

Program Erasmus najchętniej wykorzystywany jest przez pracowników z małym i średnim stażem pracy. 60 % uczestników w chwili udziału w projekcie miało mniej niż 10 lat stażu, 1/4 uczestników to pracownicy ze stażem 11-20 lat pracy, a dwie osoby pracowały w bibliotece ponad 21 lat. Duże znaczenie przy korzystaniu z oferty wyjazdów ma odpowiedni poziom znajomości języka obcego, głównie angielskiego. Sami uczestnicy w większości oceniają swoje umiejętności językowe jako średnie lub dobre. Wyjazdy realizowane są przez pojedyncze osoby lub, co bywa łatwiejsze dla uczestników, w dwuosobowych zespołach.

Program Erasmus daje bezprecedensową możliwość poznania działalności, problemów i osiągnięć bibliotek w różnych krajach. W krótkim czasie skorzystało z tej sposobności ok. 1/4 pracowników biblioteki Politechniki Śląskiej.

Duże znaczenie ma tu grant, który w większości rozwiązuje kwestie finansowania pobytu. Na podstawie wyników ankiety można stwierdzić, że uczestnictwo w programie jest dla bibliotekarzy interesującą formą rozwoju zawodowego. Odwiedzane biblioteki naukowe dają możliwość zdobycia nowych doświadczeń, poznania metod pracy oraz poszerzenia wiedzy. Zdania realizowane w czasie stażu wiążą się w znacznym stopniu z obowiązkami wykonywanymi w macierzystej bibliotece. Podczas organizowania wyjazdu pracownicy muszą wykazać się inicjatywą i wiedzą, by wybrać interesującą instytucję, która zapewni im efektywny pobyt, z drugiej strony dysponują dużą swobodą przy wyborze biblioteki, przygotowywaniu programu i realizacji stażu. Uczestnicy Erasmus-a mają możliwość poznania nie tylko pracy bibliotecznej, ale także nowych miejsc, ludzi i kultury. Daje to szerszą, nie tylko zawodową, perspektywę i stanowi okazję do osobistego rozwoju.

**Załącznik. Ankieta dotycząca wyjazdu na staż w ramach programu Erasmus.**

1. W jaki sposób dowiedziałas/ęś się o możliwości wyjazdu na staż w ramach programu Erasmus?
  - a) z informacji w macierzystej uczelni
  - b) od kierownictwa macierzystej biblioteki
  - c) od znajomych
  - d) z informacji w środowisku bibliotekarskim (prasa fachowa, serwisy internetowe, konferencje, blogi itp.) e/ inaczej - jak?
2. W jaki sposób znalazłaś/ęś bibliotekę do odbycia stażu?
  - a) polecona przez macierzystą uczelnię
  - b) polecona przez kierownictwo biblioteki
  - c) polecona przez znajomych
  - d) wyszukana samodzielnie
3. Jakie kryteria brałaś pod uwagę przy wyborze biblioteki? Określ na skali gdzie: 0 - nieważne, a 5 - najważniejsze.
  - a) typ biblioteki
  - b) działalność biblioteki
  - c) architektura biblioteki
  - d) pracownicy biblioteki
  - e) proponowany program stażu
  - f) termin
  - g) kraj
  - h) koszty dojazdu i pobytu
4. Jak oceniasz trudności w załatwieniu formalności wyjazdowych? Oceń w skali od 1 do 5 (gdzie 1 - bardzo łatwe, a 5 - bardzo trudne)

5. Jak oceniasz trudności w załatwieniu spraw socjalno-bytowych (dojazd, nocleg itp.)? Oceń w skali od 1 do 5 (gdzie 1 - bardzo łatwe, a 5 - bardzo trudne)
6. Czy grant pokrył wydatki związane ze stażem?
  - a) tak
  - b) nie
7. Czy przed wyjazdem był przygotowany szczegółowy plan stażu?
  - a) tak
  - b) nie
8. W jakim stopniu byłeś/eś zaangażowany w tworzenie planu stażu? Oceń w skali od 1 do 5 (gdzie 1 - w bardzo małym, a 5 - w bardzo dużym)
9. Jakie zagadnienia w trakcie stażu interesowały Cię szczególnie?
  - a) struktura biblioteki
  - b) gromadzenie zbiorów
  - c) opracowanie zbiorów
  - d) zasoby elektroniczne
  - e) narzędzia wyszukiwawcze
  - f) system informatyczny
  - g) usługi dla czytelników
  - h) edukacja informacyjna
  - i) architektura i wyposażenie
  - j) oferta kulturalna biblioteki
  - k) warunki pracy bibliotekarzy
  - l) zarządzanie biblioteką
  - m) inne - jakie?
10. W jakiej formie przebiegał staż?
  - a) zwiedzanie biblioteki, poznawanie struktury i działalności poszczególnych agend
  - b) wykonywanie wyznaczonych prac
  - c) udział w zebraniach personelu biblioteki
  - d) inne - jakie?
11. Czy odwiedziłeś/eś inne biblioteki w regionie?
  - a) tak
  - b) nie
12. Na ile program stażu był zbieżny z obowiązkami zawodowymi w macierzystej bibliotece? Oceń w skali od 1 do 5 (gdzie 1 - całkowicie rozbieżny, a 5 - bardzo zbieżny)
13. Czy utrzymujesz kontakty z pracownikami odwiedzanej biblioteki?
  - a) tak

- b) nie
14. Czy obecnie śledzisz działalność odwiedzanej biblioteki?
- a) tak  
b) nie
15. Czy w trakcie stażu uczestniczyłaś/eś w wydarzeniach kulturalnych, sportowych, wycieczkach krajoznawczych itp.?
- a) tak  
b) nie
16. Jak oceniasz czas trwania stażu?
- a) za krótki  
b) dobry  
c) za długi
17. W jakim stopniu staż spełnił Twoje oczekiwania? Oceń w skali 0-5 (gdzie 0 - nie spełnił, a 5 - spełnił w całości)
18. Jak oceniasz przydatność stażu w swojej pracy zawodowej? Oceń w skali 0-5 (gdzie 0 - nieprzydatny, a 5 - bardzo przydatny)
19. Jak oceniasz swoje kompetencje językowe? Oceń w skali 1-5 (gdzie 1 - słabe, a 5 - bardzo dobre)
20. Ile lat pracowałaś/eś w bibliotece do czasu udziału w stażu?
- a) 1-10 lat  
b) 11-20 lat  
c) 21 i więcej lat
21. Dodatkowe uwagi.

**Informacja o autorze:**

mgr Joanna Dziak — kustosz dyplomowany w Bibliotece Głównej Politechniki Śląskiej, stypendystka programu Erasmus, e-mail: joanna.dziak@polsl.pl, tel. 32 237 14 66.